

2BLACKDOT..

“Esasen konu hep 2 nokta arasındadır”

Haftalık Politik ve Jeopolitik Gelişmeler

05 Ocak 2026 – Sayı 90

Bu hizmet size 2blackdot ve Tema Grup tarafından ücretsiz verilmektedir. Bu yazılanlar yatırım tavsiyesi değildir.

Hazırlayan: Hakan Çalışkantürk

2twoblackdots@gmail.com

<https://www.2blackdots.com>

*** Yasal Uyarı:*** Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti; a racı kurumlar, portföy yönetim şirketleri, yatırım ve kalkınma bankaları ile müşteri arasında imzalanacak yatırım danışmanlığı sözleşmesi çerçevesinde ve yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel olarak sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu yorum ve tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihinize uygun olmayabilir. Bu nedenle sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Gerek bu yayındaki gerekse bu yayında kullanılan kaynaklardaki hata ve eksikliklerden ve bu yayındaki bilgilerin kullanılması sonucundaki yatırımcıların ve/veya ilgili kişilerin uğrayabilecekleri doğrudan ve/veya dolaylı zararlardan, kar yoksunluğundan, manevi zararlardan ve her ne şekilde olursa olsun üçüncü kişilerin uğrayabileceği her türlü zarardan dolayı 2blackdot ve Hakan Çalışkantürk sorumlu tutulamaz.

2blackdot haftalık bülteni yönetici özeti:

Küresel Gündem ve Olayın Çerçevesi

2026 yılının başında ABD'nin Venezuela Devlet Başkanı **Nicolás Maduro'yu** hedef alan askerî müdahalesi ve zorla ABD'ye götürmesi, **II. Dünya Savaşı sonrası kurulan uluslararası hukuk düzenine açık bir meydan okuma** niteliği taşımaktadır. ABD Başkanı'nın "iktidar geçişi sağlanana kadar ülkeyi yönetme" ve Venezuela'nın enerji kaynaklarını kontrol etme yönündeki açıklamaları, meseleyi yalnızca ikili bir kriz olmaktan çıkararak **küresel sistem tartışmasına** dönüştürmüştür.

Uluslararası Hukuk Açısından Durum

- **BM Şartı md. 2(4)** uyarınca **kuvvet kullanma yasağı** ihlal edilmiştir.
- Müdahale, **meşru müdafaa** veya **BM Güvenlik Konseyi yetkisine** dayanmamaktadır.
- **Devlet başkanlarının dokunulmazlığı** ve **egemen eşitlik ilkesi** açık biçimde çiğnenmiştir.
- Maduro'nun zorla alıkonulması, **uluslararası teamül hukukuna göre devletler arası adam kaçırma** niteliğindedir.

Bu yönleriyle eylem, hukuken **"saldırı suçu"** ve **uluslararası haksız fiil** kapsamında değerlendirilmiştir.

Devlet Sorumluluğu ve Hukuki Sonuçlar

BM Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun **ARSIWA** çerçevesine göre:

- ABD'nin fiili **devlete atfedilebilir** ve
- **Jus cogens** niteliğindeki yükümlülükleri ihlal etmektedir.

Bu durum ABD açısından;

- İhralin sona erdirilmesi
- Eski hale iade (Maduro'nun serbest bırakılması)
- Tazminat ve tatmin yükümlülüklerini doğurmaktadır.

Ancak ABD'nin **BM Güvenlik Konseyi daimî üyeliği** ve **UCM'ye taraf olmaması**, yaptırım mekanizmalarını fiilen etkisiz kılmaktadır.

Uluslararası Sistem ve Tehlikeli Emsal Riski

Bu müdahale, **"kurallara dayalı uluslararası düzenin"** aşınmakta olduğunu göstermektedir. En kritik risk, bu eylemin **emsal oluşturmalarıdır**:

- Çin'in Tayvan,
- Rusya'nın Ukrayna,
- Diğer büyük güçlerin kendi "ulusal hukuklarını" küresel ölçekte dayatma ihtimali artmaktadır.

Bu durum, **çok taraflılık yerine güçlünün hukukunun geçerli olduğu** bir sisteme geçiş riskini güçlendirmektedir.

Jeopolitik ve Güvenlik Riskleri (Özet Risk Matrisi)

VE Venezuela İç İstikrarı (En Kritik)

- Komuta-kontrol zincirinde kopma
- Ordu içi hizipleşme
- Paramiliter yapıların özerkleşmesi
- Petrol ve limanların fiili paylaşımı

Bölgesel Yayılma (Latin Amerika)

- Göç ve sınır baskısı
- Anti-Amerikancı dalga
- Çin ve Rusya nüfuzunun artışı

Piyasalar & Tedarik Zinciri

- Enerji fiyatlarında oynaklık
- Sigorta ve navlun maliyetleri
- Altın ve emtia akışlarında yön değişimi

“Latin Amerika’nın Libya’sı” Eşiği

Aşağıdaki üç koşuldan **ikisi** gerçekleşirse risk kritik seviyeye çıkar:

- Merkezi otoritenin fiilen dağılması
- Silahlı parçalanma
- Kaynak savaşları (petrol, limanlar, mineraller)

İzlenmesi Gereken Kritik Göstergeler

- Karakas’ta ordu komuta zinciri
- Stratejik enerji tesislerinin kontrolü
- OAS / UNASUR olağanüstü diplomasi trafiği
- Çin ve Rusya’nın askerî–finansal karşı hamleleri

Stratejik Sonuç

ABD’nin Venezuela müdahalesi, **uluslararası hukukun kırılganlığını** ve **küresel sistemin güç temelli bir faza kayma riskini** açık biçimde ortaya koymuştur. Bu olay, yalnızca bir ülkenin egemenliğine değil, **tüm devletlerin uzun vadeli güvenliğine** yönelik bir tehdit niteliği taşımaktadır.

Uluslararası toplumun bu tür fiillere karşı **ortak ilkesel duruş sergileyememesi**, istisnanın kural haline gelmesi riskini büyötmektedir.

Jeopolitik ve Küresel Gelişmeler:

ULUSLARARASI HUKUK YÖNÜNDEN ABD’NİN VENEZUELA MÜDAHALESİ’NİN ANALİZİ
ULUSLARARASI SİSTEM NEREYE SÜRÜKLENİYOR?

Resim: <https://kureselcalismalar.com/gunumuzde-uluslararasi-sistem-yapi-ve-belirleyiciler/>

Giriş

2026 yılının başında ABD, **Venezuela’nın meşru devlet başkanı Nicolás Maduro’ya** karşı eşi benzeri görülmemiş bir askeri operasyon düzenleyerek Maduro ve eşini ülkesinden zorla alıkoyup ABD’ye götürdüğünü duyurdu. ABD Başkanı Donald Trump, operasyon sonrasında yaptığı açıklamada “*Venezuela’da güvenli ve sağduyulu bir iktidar geçişi sağlanana kadar ülkeyi ABD’nin yöneteceğini*” ilan etmiş; hatta Venezuela’nın zengin petrol kaynaklarının ABD kontrolünde işletileceğini belirtmiştir. Bu gelişme, uluslararası hukukta **egemenlik, kuvvet kullanma yasağı ve devlet başkanlarının dokunulmazlığı** gibi temel ilkelere açık bir meydan okumadır. Müdahalenin ardından birçok ülke ve uluslararası kuruluş durumu kınamış; örneğin Brezilya Devlet Başkanı Luiz Inacio Lula da Silva, Venezuela topraklarının bombalanması ve devlet başkanının alıkonulmasını “*kabul edilemez çizgiyi aşan*” bir eylem olarak nitelemiş ve bunun **Venezuela egemenliğine ciddi bir saldırı teşkil ettiğini** ve “*uluslararası toplum için son derece tehlikeli bir emsal*” oluşturduğunu vurgulamıştır.

Tarihte bir devletin, başka bir devletin liderini doğrudan hedef alıp bulunduğu ülkeden zorla uzaklaştırması son derece **istisnai ve tartışmalı** olaylar olarak kayda geçmiştir. Modern dönemde genellikle büyük güçler, rejim değişikliği istedikleri ülkelerde doğrudan güç kullanmak yerine iç darbeleri veya isyanları desteklemeyi tercih etmiştir. Ancak **yakın tarih**, ABD ve bazı Batı ülkeleri tarafından gerçekleştirilen **devlet başkanı kaçırma veya alıkoyma operasyonuna** da tanıklık etmiştir.

Aristide’den Noriega’ya, Saddam’dan Milošević’e ve son olarak Maduro’ya uzanan çizgi, modern dünyada devlet başkanlarının doğrudan hedef alınmasının şimdiye dek ne denli **istisnai** görüldüğünü, fakat aynı zamanda bu istisnai örneklerin ne kadar **tehlikeli emsaller** yarattığını ortaya koymaktadır. Yukarıdaki vakaların ortak noktası, uluslararası sistemin en temel ilkelerinden biri olan egemenliğin olağanüstü koşullar veya tek taraflı gerekçelerle ihlal edilmesi veya askıya alınmasıdır.

Bu örneklerin her biri uluslararası hukuk ve egemenlik tartışmalarının odağında yer almıştır. Özellikle ABD’nin son Venezuela operasyonu, **bu tür istisnai adımların artık bir kural haline gelip gelmediği** sorusunu gündeme taşımıştır. Bir devlet, başka bir ülkenin görevdeki liderini gece yarısı baskınıyla alıp kendi hukukuna göre yargılayabiliyorsa, uluslararası hukukun çizdiği sınırların nerede başlayıp nerede bittiği konusunda küresel ölçekte son derece somut ve ürkütücü bir tartışma kapısı aralanmış demektir.

Uluslararası Hukukun Temel İlkeleri ve İhlal Örnekleri

II. Dünya Savaşı sonrası kurulan uluslararası düzende, Birleşmiş Milletler Şartı ile getirilmiş **temel ilkeler**, devletlerin birbirlerine güç kullanmasını ciddi biçimde kısıtlamıştır. **Egemen eşitlik** ilkesi uyarınca her devlet kendi ülkesi üzerinde tam yetkili olup iç işlerine karışılmamasını talep edebilir. BM Şartı'nın 2(4). Maddesi ise **kuvvet kullanma yasağını** düzenler: hiçbir devlet, başka bir devletin toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı BM amaçlarıyla bağdaşmayacak şekilde tehdit veya kuvvet kullanamaz. Sadece iki dar istisna kabul edilmiştir: **BM Güvenlik Konseyi kararıyla kolektif güç kullanımı** (örneğin uluslararası barış ve güvenliği korumak adına alınan yaptırım kararları) ve **meşru müdafaa hakkı** (bir devlet silahlı bir saldırıya maruz kaldığında bireysel veya kolektif savunma için güç kullanabilir, BM'ye derhal bildirim şartıyla). Bu istisnalar dışında **tek taraflı askerî müdahaleler hukuken yasaktır**. ABD'nin Venezuela'ya yönelik eylemi durumunda **ne BM Güvenlik Konseyi onayı** ne de **meşru müdafaa şartları** söz konusu olmadığı açıktır; dolayısıyla bu eylem BM Şartı'ndaki kuvvet yasağının doğrudan ihlali anlamına gelmektedir. Nitekim Fransa Dışişleri Bakanı, Maduro'nun yakalanmasına yol açan askeri operasyonun **uluslararası hukukun temelini oluşturan güç kullanmama ilkesini ihlal ettiğini** açıkça belirtmiştir. Benzer şekilde Meksika hükümeti de ABD'nin bu tek taraflı askeri müdahalesini BM Şartı'nın 2. maddesinin ihlali olarak gördüğünü bildirerek kuvvetle kınamıştır. Brezilya Cumhurbaşkanı Lula da Silva'nın ifadesiyle, *"uluslararası hukuku açıkça ihlal ederek ülkelere saldırıda bulunmak, çok taraflılığın yerine en güçlü olanın hukukunun geçerli olacağı şiddet, kaos ve istikrarsızlıkla dolu bir dünyaya atılan ilk adımdır"*. Bu güçlü uyarı, uluslararası düzeni ayakta tutan kuralların çiğnenmesinin **"orman kanunu"** düzenine yol açacağı endişesini yansıtmaktadır.

Uluslararası hukukun bir diğer kritik ilkesi, **devletlerin egemen eşitliği çerçevesinde sahip oldukları toprak bütünlüğü ve siyasi egemenliğin korunmasıdır**. Bir devlet, bir başka devletin rızası olmadan onun ülke topraklarına askerî güçle giremez; hele ki o ülkenin en üst siyasi makamını hedef alması, **egemenliğin en ağır ihlali** anlamına gelir. Bu husus, uluslararası teamül hukuku ve BM sisteminde tartışmasız kabul görmüş bir kuraldır. Nitekim Venezuelalı lider Maduro'nun zorla alıkonulması olayında **uluslararası mevzuat açısından tartışılacak bir yönü olmayacak kadar açık olan konu, devletin toprak bütünlüğü ve siyasi egemenlik haklarının ihlal edildiğidir**. Uluslararası toplumda genel kanı ise; bir devlet ne kadar otoriter bir rejime sahip olursa olsun veya lideri ne kadar antidemokratik uygulamalar yapmış olursa olsun, bunun **dış müdahaleyle devrilme ve götürülme** için yasal bir mazeret oluşturamayacağı yönündedir. Bir başka deyişle, *"her devletin kendi ülkesi üzerinde egemen olduğu, bu tür değişikliklere ancak o ülkenin halkının karar verebileceği"* uluslararası düzenin temel prensibidir.

https://www.reddit.com/r/MapPorn/comments/uy5p5i/us_intervention_in_latin_america/#lightbox

Devlet başkanlarına tanınan dokunulmazlık (bağıışıklık) ilkesi de uluslararası hukukun yerleşik bir unsurudur. Egemen eşitlik gereğı, bir devletin en üst düzey temsilcisi (cumhurbaşkanı, kral, başbakan vb.) görevdeyken başka bir devletin yargı yetkisinden kişisel olarak muaf tutulur. Yani bir **görevdeki devlet başkanı**, yabancı bir ülkenin mahkemesinde yargılanamaz ve **zorla o ülkeye götürülemez** – bu hem diplomatik ilişkilerde hem de teamül hukukunda genel kabul görmüş bir doktrindir. Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi uluslararası yargı organları dahi (eğer yargı yetkileri oluşmuşsa) görevdeki liderleri yargılama iddiasında bulunsalar bile, bu durum o liderin **kendi ülkesinde yakalanıp teslim edilmesini** gerektirir; üçüncü bir devletin tek taraflı olarak silah zoruyla yakalayıp kendi mahkemesine çıkarması meşru görülemez. Bundan öte **Maduro gibi bir devlet başkanına yönelik kaçırma fiili uluslararası nitelikte bir suç** teşkil eder.

ABD'nin Venezuela Müdahalesinin Hukuki Analizi

ABD'nin Maduro'yu hedef alan müdahalesi, yukarıda sayılan temel ilkelerin birçoğunu aynı anda ihlal etmiştir. Her şeyden önce bu eylem, **bir egemen devlete karşı kuvvet kullanılması** anlamına gelir ki ne meşru müdafaa kapsamında ne de BM Güvenlik Konseyi kararı ile gerekçelendirilebilmektedir. Dolayısıyla yapılan, **BM Şartı'nın ihlali** olup uluslararası hukuk literatüründe **“saldırı” (aggression)** suçu olarak değerlendirilebilecek niteliktedir. Fiilen bakıldığında ABD, Venezuela topraklarına geniş çaplı bir askeri operasyon düzenlemiş, askeri üsler ve hava savunma hedeflerini bombalayarak ülkenin savunma kapasitesini çökertmiş ve ardından devlet başkanını esir almıştır. Bu yönüyle, **Venezuela'nın toprak bütünlüğü ve siyasi egemenliği açıkça çiğnenmiştir**.

Ayrıca, **bir devlet başkanının zorla alıkonularak yabancı bir ülkeye götürülmesi** olgusu, uluslararası hukukun *devletlerin eşit egemenliği* prensibine ve devlet başkanlarının **kişisel dokunulmazlığına** aykırılık oluşturmaktadır. Normal şartlar altında yabancı bir devlet başkanının tutulması veya yargılanması, ancak *kendi ülkesinin rızasıyla* veya uluslararası bir mahkeme kararıyla (örneğin soykırım, savaş suçu gibi en ağır suçlar için) mümkün olabilir. Oysa ABD, Venezuela'nın rızası bir yana dursun, bizzat Venezuela hükümetini devre dışı bırakıp **tek taraflı zor kullanarak** Maduro'yu teslim almıştır. Benzer şekilde uluslararası hukuk çevrelerinde de Maduro'nun kaçırılması eylemi, **devlet düzeyinde bir adam kaçırma** ve *yasa dışı alıkoyma* fiili olarak değerlendirilmektedir.

ABD yönetimi, kendi ceza yasalarına dayanarak Maduro'yu “narko-terörizm” ve **uyuşturucu kaçakçılığı** ile suçlayan iddianameler hazırlamış ve bu suçları işlediği gerekçesiyle onu yargılamak istediğini duyurmuştur. Ne var ki uluslararası hukuk açısından bakıldığında, *söz konusu iddialar her ne olursa olsun, ABD'nin tek taraflı bir polis gücü gibi davranıp bir yabancı ülkenin liderini yakalaması meşru görülmez. Uyuşturucu ticareti, çete faaliyetleri gibi fiiller, bir devlete karşı silahlı saldırı teşkil etmediğinden* askeri kuvvet kullanımını haklı kılamaz. Esasen ABD daha önce de Panama'da Noriega örneğinde uyuşturucu kaçakçılığı suçlamalarını gerekçe göstermiş, fakat o vaka uluslararası alanda yoğun tartışma ve kınamalarla karşılanmıştı. Şimdi Venezuela'da benzer bir gerekçeyle yapılan bu **keyfi müdahale**, hukuken hiçbir meşru zemine oturmamaktadır.

ABD yönetimi Maduro'yu ele geçirdikten sonra New York veya Miami'de federal mahkemede yargılayacağını açıklamıştır. Bir yabancı devlet başkanının ABD'nin kendi mahkemesinde, ABD yasalarına göre yargılanacak olması fikri, egemenlik ilkesi kadar **devlet dokunulmazlığı** ilkesine de aykırıdır. Bu süreç, uluslararası hukukta “**devlet organlarının yargı bağımsızlığı**” (immunity of state officials) prensibini ihlal edecektir. Geçmişte Sudan Devlet Başkanı Ömer El-Beşir veya Kenya Devlet Başkanı Uhuru Kenyatta gibi isimler hakkında Uluslararası Ceza Mahkemesi tutuklama kararları çıkarabilmişse de, bu durumlar BMGK kararları veya Roma Statüsü mekanizması çerçevesinde gerçekleşmiştir. ABD ise Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne taraf değildir ve kendi iç hukukunu dayanak göstererek küresel bir “yargıç” rolü üstlenmektedir ki bu, hukuken temelsizdir. Fransa Dışişleri Bakanı Jean-Noel Barrot da yaptığı açıklamada, **BM Güvenlik Konseyi'nin daimî bir üyesi olan ve uluslararası düzende öncü sorumluluğa sahip bir devletin bu ilkeyi sürekli ihlal etmesinin dünya güvenliği açısından herkesi etkileyecek ağır sonuçları olacağını** belirtmiştir. Gerçekten de ABD'nin bu tutumu, uluslararası hukuk düzenine meydan okuyan bir keyfiliği yansıtmaktadır.

Bununla birlikte, **uluslararası hukukun yaptırım mekanizmalarının sınırlılığı** da bu olayda bir kez daha ortaya çıkmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri António Guterres, ABD'nin bu askeri eyleminin “*tehlikeli bir emsal*” teşkil ettiğini ve bölgesel güvenlik için çok endişe verici sonuçları olabileceğini dile getirmiştir. Ancak BM Güvenlik Konseyi'nde ABD'nin daimî üye oluşu, bu ülkeye karşı herhangi bir karar alınmasını fiilen imkânsız kılmaktadır. Venezuela, Roma Statüsü'ne taraf bir ülke olarak **Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne (UCM)** başvurma hakkına sahiptir; teorik olarak bu saldırgan eylemden dolayı ABD yetkilileri hakkında suç duyurusunda bulunabilir. Gerçekte ise ABD'nin UCM'yi tanımaması ve uluslararası ceza kovuşturmalarına karşı sert tutumu nedeniyle, böyle bir girişim büyük olasılıkla sembolik kalacaktır. Uluslararası hukukta “**saldırı suçu**” (crime of aggression) kavramı tanımlanmışsa da, bunun soruşturulup cezalandırılması mevcut güç dengelerinde oldukça zordur. Yine de hukuki açıdan bakıldığında, **ABD'nin Venezuela'ya yönelik bu eylemi tüm unsurlarıyla gayrimeşru bir güç kullanımı** olup, *sorumluluk doğuran uluslararası haksız fiil* niteliğindedir.

Uluslararası Hukuka Aykırı Eylemler Nedeniyle Devlet Sorumluluğunun Doğması

Uluslararası Haksız Fiil Kavramı ve ARSIWA'nın Temel İlkeleri

Uluslararası hukuka göre “*her uluslararası hukuka aykırı fiil, o fiili işleyen devletin uluslararası sorumluluğunu doğurur*”. Bir fiilin uluslararası haksız fiil (internationally wrongful act) sayılabilmesi için iki temel unsur aranır:

- (i) Fiilin uluslararası hukukça devlete **atfedilebilir** (yüklenebilir) olması
- (ii) Fiilin devletin uymakla yükümlü olduğu bir **uluslararası yükümlülüğü ihlal** etmesidir.

Bir devlet organının veya ajanının eylemleri, devlet adına gerçekleştirildiğinde o devlete atfedilir ve eğer bu eylem bir antlaşma hükmünü, teamül kuralını ya da jus cogens (emredici norm) niteliğindeki bir kuralı ihlal ediyorsa uluslararası haksız fiil oluşur. Bir uluslararası haksız fiilin varlığı halinde sorumlu devlet, uluslararası hukuk düzeninde yeni bir hukuki ilişki içine girer: haksız fiili **sona erdirmeye, tekrarından kaçınma** ve meydana gelen **zararı giderme** yükümlülükleri doğar. Bu esaslar, BM Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun 2001 tarihli *Devletlerin Uluslararası Haksız Fiillerden Sorumluluğuna İlişkin Taslak Maddeleri* (ARSIWA) ile kodifiye edilmiştir. ARSIWA m.1, açık biçimde her uluslararası hukuka aykırı eylemin devlet sorumluluğunu doğurduğunu belirtir; m.2 ise atfedilebilirlik ve yükümlülük ihlali unsurlarını tanımlar. **Dolayısıyla**, uluslararası hukuk düzeninde hiçbir devlet kendi fiillerini hukuka aykırı da olsa cevapsız bırakabilecek bir “üstün güç” olarak addedilmez – aksine en güçlü devlet dahi işlediği haksız fiillerden ötürü sorumluluk taşır.

Kuvvet Kullanma Yasağının İhlali ve Egemenlik İhlalinden Doğan Sorumluluk

Bir devletin başka bir devlete yönelik **askerî güç kullanması veya tehdidinde bulunması**, BM Şartı'nın 2(4). Maddesinde düzenlenen *kuvvet kullanma yasağının* ihlalidir ve uluslararası haksız fiil teşkil eder. Bu yasa, **jus cogens** mertebesinde, yani tüm devletleri bağlayan emredici bir norm olarak kabul edilir. Meşru savunma (BM Şartı md.51) durumu veya BM Güvenlik Konseyi kararı olmadıkça bir devletin güç kullanması kesin bir biçimde yasaktır. ABD'nin Maduro'yu devirmek ve yargılamak amacıyla Venezuela topraklarında silahlı operasyon gerçekleştirmesi, bu bağlamda *hiçbir hukuki meşruiyet zemini olmayan*, açık bir saldırı fiilidir. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin (UCM) Roma Statüsü'ne 2010'da eklenen *saldırganlık suçu* tanımı da, bir devletin başka bir devletin egemenliğine karşı BM

Şartı'nı ağır biçimde ihlal eden silahlı güç kullanımını suç saymaktadır. Nitekim Geoffrey Robertson gibi saygın hukukçular, Venezuela'ya yönelik bu eylemin “Nürnberg’in en üstün suç olarak tanımladığı saldırganlık” kapsamına girdiğini vurgulamışlardır. Bu fiil sonucunda ABD’nin uluslararası sorumluluğu doğmuş olup Venezuela’nın siyasi bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne verilen zarar nedeniyle ABD, hukuken Venezuela’ya karşı ihlali sona erdirmeye ve tam onarım sağlama yükümlülüğü altındadır.

ABD’nin gerçekleştirdiği müdahale aynı zamanda **devlet egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün ihlali** niteliğindedir. *Egemenlik ihlali*, örneğin başka bir devletin topraklarında rızası olmadan operasyon yapmak veya yetkilerini gasp etmek şeklinde tezahür eder ve bu da ayrı bir uluslararası yükümlülük ihlalidir. Venezuela örneğinde, yabancı askeri unsurların Karakas’ta operasyon düzenleyerek devlet başkanını alıkoyması, Venezuela’nın **territoryal egemenliğini ve siyasal bağımsızlığını ihlal etmiştir**. Uluslararası Adalet Divanı’nın *Nikaragua v. ABD* (1986) kararında da belirtildiği üzere, bir devlete karşı doğrudan güç kullanımı kadar, o devlete yönelik **zorlayıcı herhangi bir müdahale** de hukuka aykırı olup sorumluluk doğurur. Dolayısıyla, ABD’nin Venezuela’daki eylemi hem *kuvvet kullanma yasağını* hem de *iç işlerine karışmama/egemenlik* prensibini ihlal eden birleşik bir haksız fiil teşkil etmektedir. Bu fiiller, ARSIWA m.40 kapsamında **ciddi nitelikteki ihlaller** sayılabileceğinden, uluslararası sorumluluğun doğumu yanında tüm devletler için de bazı hukuki sonuçlar doğurur.

Devlet Başkanının Kaçırılması ve Uluslararası Hukuk

Devlet başkanları uluslararası hukukun kişisel dokunulmazlık ve **eşit egemenlik** ilkeleri gereğince özel korumaya sahiptir. Bir devletin, yabancı bir ülkenin devlet başkanını **zorla alıkoyup kendi yargısına götürmesi** uluslararası teamülde çok ender görülen, son derece ağır bir ihlaldir. Bu tür eylemler, egemen eşitlik ilkesini ihlal ettiği gibi, ilgili devlet başkanının **kişisel dokunulmazlığını** da çiğnemektedir. Nitekim 1960 tarihli Eichmann olayı sonrasında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, bir devlet ajanının başka bir ülkeden şahıs kaçırmasını “*üye devletin egemenlik haklarının ihlali*” olarak kınamıştır. Somut olayda Maduro, ABD mahkemelerince “*narko-terörizm*” suçlamasıyla itham edilmiş olsa da bu, ABD’ye **unilateral (tek taraflı) bir “yargısal infaz” hakkı vermez**. Uluslararası hukukta ciddi suç isnadı bulunan liderlerin yargılanması ancak uluslararası mahkemeler eliyle veya ilgili ülkenin iç hukuk mekanizmalarıyla mümkündür. ABD’nin bir “**başkasının yargısı**” rolüne soyunarak zorla kişi kaçırması, uluslararası hukukun temelini oluşturan düzeni zedeler niteliktedir. Sonuç olarak, devlet başkanının kaçırılması fiili hem **kuvvet kullanımıyla egemenlik ihlali** hem de **uluslararası ceza hukuku bakımından hukuka aykırı bir eylem** olup, bu eylem nedeniyle de devlet sorumluluğu hükümleri devreye girer. Sorumlu devlet, ihlali gerçekleştirmekle kalmayıp aynı zamanda uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye attığından, sorumluluğun sonuçları da ağırlaşır (örneğin, ihlalin ciddi bir *erga omnes* nitelikte olması nedeniyle tüm devletler sorumluluğun sonuçlarıyla ilgilenebilir hale gelir).

ABD’nin Maduro’ya yönelik müdahalesi uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal ettiği için devlet sorumluluğunu açıkça doğurmuştur. Bu ihlal karşısında zarar gören Venezuela, hukuki yollara başvurarak hakkını arama ve uğradığı zararların giderimini talep etme hakkına sahiptir. Uluslararası toplum nezdinde konuyu gündemde tutmak, BM ve yargı organları aracılığıyla kararlar aldirmek Venezuela’nın elini güçlendirecektir. Ayrıca diğer devletlerin dayanışma içinde hareket etmesi, uluslararası hukukun **ihlalsizliği ilkesini** korumak açısından kritik önem taşır. Hukukun gereği olarak sorumlu devletin ihlali sona erdirmesi, esir aldığı devlet başkanını iade etmesi ve uygun bir tatmin/tazmin sağlaması beklenir. Aksi hâlde, güçlünün hakkı ilkesinin geçerli olduğu kaotik bir düzene kapı aralanacak; bu da hem bölgesel istikrarı hem de küresel hukuk düzenini zedeleyecektir.

Devlet sorumluluğu hukuku uyarınca, haksız fiilden zarar gören devlet, **zararın tam onarımını** talep etme hakkına sahiptir. ARSIWA m.31’e göre sorumlu devlet, gerçekleştirdiği uluslararası haksız fiil nedeniyle oluşan *tüm zararları tazmin etmekle* yükümlüdür. Bu onarım, **üç temel şekilde** olabilir: **(i) Eski hale iade (restitution)**: Mümkünse, ihlal öncesi duruma dönülmesi (örneğin Maduro’nun derhal serbest bırakılıp görevine iade edilmesi). **(ii) Tazminat (compensation)**: Maddi zararların para veya eşdeğer kıymetle karşılanması (örneğin askeri müdahale nedeniyle Venezuela’nın can ve mal kayıplarının, ekonomik zararlarının ödenmesi). **(iii) Tatmin (satisfaction)**: Manevi zararların giderimi için özür dilenmesi, sorumluluğun resmen kabulü veya uluslararası hukuka uygunluk güvencelerinin verilmesi. Somut olayda Venezuela, özellikle Maduro’nun alıkonulması ve egemenlik ihlali nedeniyle **derhal iade** talebinde bulunabilir; bu, eski hale iadenin bir parçasıdır. Eğer iade gerçekleşmezse, Maduro’nun uğradığı manevi zarar ve ülkenin egemenliğine hâlel gelmesi gibi hususlar için uygun tatmin (resmî özür, uluslararası planda kınama) isteyebilir. Ayrıca müdahale sırasında herhangi bir can kaybı, yaralanma veya fiziksel hasar olduysa bunların tazmini de talep edilebilir.

Venezuela bu taleplerini ikili diplomatik görüşmeler yoluyla ABD’ye iletebileceği gibi, yukarıda belirtilen yargı mercileri önünde de gündeme getirebilir. UAD’ye gidebilirse **yargı kararıyla tazminata hükmedilmesini** sağlayabilir. Aksi takdirde, uluslararası alanda bir **tahkim** girişimi de düşünülebilir (örneğin iki devlet arabuluculuğu veya Lahey Daimi Tahkim Mahkemesi yoluyla). Her hâlükârda, zararın tam onarımı ilkesi gereğince ABD’nin

sorumluluğu sadece hukuka aykırılığı tespit etmekle kalmaz, aynı zamanda sonuçlarını giderme yükümlülüğünü de içerir.

Bununla birlikte, Venezuela'nın tek taraflı karşı önlemler alması yerine uluslararası destek araması daha etkili olabilir. Karşı önlemlere ilişkin ARSIWA m.54, “zarar gören devlet dışındaki devletlerin alabileceği önlemler” konusunu düzenler ve ihlalin sona erdirilmesi ile zararının giderilmesi amacıyla, doğrudan zarara uğramayan devletlerin de hukuka uygun önlemler alabileceğini belirtir. Bu, üçüncü devletlerin dayanışma içinde hareket ederek sorumlu devlete baskı uygulamasını mümkün kılar.

Uluslararası Sisteme Etkileri ve Gelecekteki Emsal Riskleri

ABD'nin Maduro'yu devirmek ve yargılamak amacıyla giriştiği bu müdahale, sadece Venezuela-ABD ilişkilerini değil, genel anlamda **küresel güç dengelerini ve uluslararası normları** ilgilendiren geniş kapsamlı sonuçlar doğurmuştur. Bu olay, **uluslararası sistemin nereye sürüklendiği** konusunda ciddi endişeleri tetiklemiştir. En temel kaygı, böylesi bir fiilin **tehlikeli bir emsal (precedent)** oluşturmasıdır. Eğer dünyanın en güçlü devleti, kendi ulusal çıkar tanımına dayanarak bir başka 3ülkenin devlet başkanını zorla alıkoyup kendi yargısına tabi kılabiliyorsa, bundan böyle diğer büyük güçleri benzer adımlar atmaktan alıkoyacak ne kalmıştır? Nitekim birçok uzman, “*ABD bu yolu açarsa, örneğin Çin'in Tayvan liderliğine ya da Rusya'nın Ukrayna Devlet Başkanı'na karşı benzer iddialarla hareket etmesini ne engeller?*” sorusunu gündeme getirmektedir. **Uluslararası hukukun ihlali ve büyük güç keyfililiğinin normalleşmesi**, dünyayı istikrarsız ve öngörülemez bir geleceğe sürükleyebilecek bir gelişmedir.

Çin ve Rusya gibi BM Güvenlik Konseyi'nin diğer da3imi üyeleri halihazırda ABD'nin Venezuela hamlesini sert bir dille kınamışlardır. Çin Dışişleri Bakanlığı, ABD'nin bu “*hegemonik eyleminin*” uluslararası hukuku ve Venezuela'nın egemenliğini ihlal ettiğini belirtip **Washington'a BM Şartı'nın ilke ve amaçlarına uyma çağrısı** yapmıştır. Rusya ise ABD'nin bu saldırısını “*son derece endişe verici ve kınanması gereken bir durum*” olarak nitelemiş; kullanılan bahanelerin temelsiz olduğunu vurgulayarak Maduro ve eşinin derhal serbest bırakılmasını talep etmiştir. Bu tepkiler, geleneksel olarak egemenlik ilkesine atıfla yapıldı. Ancak öte yandan, **dünya genelinde güç dengesinin giderek keskinleştiği** bir dönemde, uluslararası hukuk kurallarının zedelenmesi halinde her büyük güç kendi çıkarına göre hareket etmeye daha da meyilli hale gelebilir. Örneğin Çin, ABD'nin bu yaptığına benzer bir şekilde “*tek Çin yasalarını ihlal ediyorlar*” gerekçesiyle Tayvan'ın seçilmiş liderliğini hedef almayı düşünebilir; ya da Rusya, Ukrayna'da devam eden çatışmalar bağlamında “*terörizm*” veya başka bir suçlama adı altında Ukrayna liderliğine yönelik suikast veya kaçırma girişimlerini meşrulaştırmaya çalışabilir. Elbette bu tür senaryolar da uluslararası hukuka aykırı olacaktır, ancak **uluslararası normların aşınması** durumunda güçlü olanın kendi hukukunu dikte ettirmeye çalıştığı bir kaos ortamına girilebilir. Brezilya lideri Lula da Silva'nın sözleriyle, bu tür eylemler “*çok taraflılığın yerine en güçlü olanın hukukunun geçerli olduğu, şiddet, kaos ve istikrarsızlıkla dolu bir dünya*” ihtimalini güçlendirmektedir.

Uluslararası sistem, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana esasen büyük güçlerin bile uyması beklenen kurallarla yönetilmeye çalışılıyordu. **Devlet egemenliği, toprak bütünlüğü, iç işlerine karışmama** gibi prensipler, özellikle Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki daha küçük ve orta boy devletlerin korunması açısından hayati görülmekteydi. ABD'nin Venezuela operasyonu ise bu prensiplere doğrudan meydan okuyarak “*güç asimetrisi*”ne dayalı bir emrivakiyi dayatmıştır. Bu da uluslararası düzende **normatif erozyon** riskini artırmaktadır. Eğer bu istisnai hareket cevapsız veya sonuçsuz kalırsa, kademeli olarak benzer fiillerin tekrarlanması ve kural haline gelmesi tehlikesi vardır. BM sisteminin böyle durumlarda işlemez hale gelmesi, uluslararası hukuka olan güveni sarsmakla kalmaz; aynı zamanda **küresel barış ve güvenlik mimarisini** de zayıflatır. Fransa Dışişleri Bakanı'nın uyarısı bu noktada manidardır: “*Güvenlik Konseyi daimî üyelerinin öncül sorumluluğu olanların (güç kullanmama) ilkesini sürekli ihlali, dünya güvenliği açısından hiç kimseyi dışlamayacak şekilde ağır sonuçlar doğuracaktır*”. Bu, kurallara uyması beklenen büyük güçlerin kural tanımaması halinde hiçbir ülkenin güvende olmayacağı anlamına gelmektedir.

Öte yandan, ABD'nin bu müdahalesi Latin Amerika'da da **yeni bir dönem** başlatabilir. Monroe Doktrini'ne atıfla kendi arka bahçesi gördüğü bölgede ABD'nin açıkça rejim değişikliğine girişmesi, bölgede Amerikan karşıtlığını artıracak ve Çin ile Rusya gibi aktörlerin nüfuzunu genişletmelerine zemin hazırlayacaktır. Nitekim Küba, Meksika, Brezilya gibi bölge ülkeleri kolektif bir tepki gösterip “*Amerika kıtasına karşı devlet terörü uygulanıyor*” söylemini dile getirmişlerdir. Bu koşullar altında uluslararası sistem yeni gelişme ve benzer keyfiliklerle Soğuk Savaş'ı andıran bir bloklaşma ve gerilim sarmalına girebilir.

RİSK ANALİZİ

A) Venezuela iç istikrar riski (en kritik)

- **Komuta-kontrol kopması:** Liderin fiilen devre dışı kalması, orduda hizipleşme ve yerel komutanlıkların özerkleşmesi riskini artırır.

- Paramiliter ağların otonomlaşması: Colectivos benzeri yapıların “meşruiyet boşluğunu” doldurması, güvenlik sektörünü parçalar.
- Stratejik tesislerin paylaşımı: Petrol sahaları, limanlar, depolar; “paylaşım ekonomisine” dönüşebilir (Libya/Irak türü).

B) Bölgesel bulaşma (Latin Amerika)

- Göç ve sınır baskısı, komşulara istikrarsızlık ihracı.
- Anti-Amerikancılığın yükselişi, bölgesel hükümetlerin iç siyasetinde radikalleşme.
- BM düzeninin aşınması: Güvenlik Konseyi’nin fiili kilitlenmesi, “kuralsızlık” algısını güçlenmesi.
- Karşı hamle teşviki: Çin’in bölgesel iddialarını öne sürmesi.

D) Piyasa ve tedarik zinciri etkisi

- Enerji fiyat oynaklığı, sigorta/navlun maliyetleri, yaptırım risk primi.
- Altın/mineral kanallarında yön değişimi, kayıt dışı ticaret ağlarının yeniden örgütlenmesi.

5) “Latin Amerika’nın Libya’sı” Eşiği: Ne Zaman Gerçekleşir?

Bu benzetmenin gerçekleşmesi için üç koşuldan ikisinin görünmesi yeterli:

1. Merkezi otoritenin fiilen dağılması (komuta-kontrol zayıflığı)
2. Silahlı parçalanma (ordu içi hizipler ve paramiliter ağlar)
3. Kaynak savaşları (petrol/mineral/liman hattında yerel güçlerin “paylaşım” düzeni)

6) İzlenmesi Gereken Göstergeler

- Karakas’ta komuta zinciri: Genelkurmay/stratejik birliklerin kime bağlı kaldığı
- Stratejik tesis güvenliği: petrol terminalleri, limanlar, rafineriler
- Bölgesel diplomasi: OAS/UNASUR benzeri platformlarda olağanüstü toplantılar
- Büyük güç tepkileri: Çin/Rusya’nın askeri/donanma/finansal karşı adımları

Sonuç

ABD’nin Venezuela Devlet Başkanı Maduro’ya yönelik gerçekleştirdiği askeri müdahale ve **zorla alıkoyma operasyonu, uluslararası hukukun temel kurallarının ihlali** olarak tarihe geçmiştir. Bu müdahale, **bir devletin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne yönelik açık bir tecavüzdür** ve BM Şartı’nın kuvvet kullanma yasağına aykırıdır. Ayrıca, **görevdeki bir devlet başkanının dokunulmazlığı** ilkesini yok sayarak uluslararası teamüle meydan okumaktadır t24.com.tr. Tarihteki Aristide, Noriega, Saddam, Milošević örnekleri ışığında bakıldığında, Maduro olayı şimdiye dek görülmemiş bir cüret ve kapsamda gerçekleşmiş olup modern uluslararası düzende **son derece tehlikeli bir emsal** oluşturmuştur. Bu durum, uluslararası sistemin geleceğine dair ciddi soru işaretleri doğurmuştur.

Mevcut tabloda Venezüella örneğinin küresel planda tartışılması, BM gibi platformlarda güçlü bir şekilde gündeme getirilmesi ve **çok taraflı düzenin prensiplerinin hatırlatılması** her zamankinden daha önemlidir. Uluslararası hukukun temel ilkelerinin askıya alınması kabul edilebilecek bir durum değildir; zira böyle bir gelişme, tüm ülkelerin uzun vadeli güvenliğini riske atar. Son tahlilde, **egemenliğe saygı, kuvvet kullanılmaması ve hukukun üstünlüğü** prensiplerinin yeniden teyit edilmesi, uluslararası sistemin sürdürülebilirliği için hayati önemdedir. ABD’nin Venezuela’ya müdahalesi bu ilkelerin ne kadar kırılgan hale gelebileceğini gösteren acı bir örnek olmuş; aynı zamanda dünya kamuoyunda hukukun evrenselliği konusunda bir alarm zili işlevi görmüştür. Bundan sonraki süreçte benzer **keyfi müdahalelerin önünü kesmek**, ancak uluslararası toplumun birlik içinde **ilkelere sahip çıkması** ve çifte standarttan kaçınması ile mümkün olacaktır. Aksi halde, bugün tartışılan bu *istisnai* adımların yarın *kural* haline gelmesi ve uluslararası düzenin şiddet sarmalına sürüklenmesi tehlikesi bulunmaktadır.

Kaynaklar:

- Adem Sözüer’in ve Funda Keskin Ata’nın görüşleri, T24 (04.01.2026) t24.com.tr.
- “Maduro ilk değil: İşte yakın tarihin ‘kaçırılan’ devlet başkanları”, Gazete Oksijen gazeteoksijen.com.
- Murat Yetkin, “ABD Venezuela Başkanını Kaçırıldı, Ülkeye El Koydu. Darbe 3.0: İşgal”, YetkinReport (03.01.2026) yetkinreport.com.
- “ABD’nin Venezuela’ya saldırısına dünyadan farklı tepkiler geldi”, Anadolu Ajansı (AA) haber analizi aa.com.tr.
- Yeni Şafak, “Latin Amerika’da küresel haydutluk: ABD Maduro’yu kaçırıldı” yenisafak.com.
- Anadolu Ajansı, dünya liderlerinin açıklamaları (Lula da Silva, Macron, Barrot vb.) aa.com.tr.
- T24, “Venezuela Devlet başkanına yönelik kaçırma fiili uluslararası nitelikte bir suçtur” haber analizi t24.com.tr.
- Anadolu Ajansı, Çin ve Rusya Dışişleri tepkileri aa.com.tr.
- Anadolu Ajansı, Nancy Pelosi ve Zohran Mamdani’nin açıklamaları aa.com.tr.
- Gazete Oksijen, Aristide, Noriega, Saddam, Milošević vakalarının detayları gazeteoksijen.com.